

ПРЕДМЕТНЕ ПОЛЕ ПСИХОКУЛЬТУРИ: РАЦІОНАЛЬНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Ірина РЕВАСЕВИЧ

УДК 168 : 159.922 : 316.61

Iryna Revasevych SUBJECT FIELD OF PSYCHO-CULTURE: THE RATIONAL RECONSTRUCTION OF THEORETICAL IDEAS

Постановка суспільної проблеми. Появу наукового інтересу до проблеми взаємодії психіки і культури як “унікальних саморозвивальних систем” (В.С.Стьопін) засвідчують численні вітчизняні й зарубіжні дослідження різнопланового спрямування [1; 2; 6; 8; 9; 16; 20; 33]. На сьогодні у сучасній соціогуманітаристиці склалася неоднозначна ситуація, пов’язана з підміною термінології, з “постійним “перейменуванням” понять, що не супроводжується концептуальною проробкою, тобто уточненням змісту поняття і його концептуального поля, ... з винаходом нових термінів для добре відомих ідей” [12, с. 265–266]. Водночас, як підкреслює М.С. Гусельцева, науковці залишають поза увагою “методологічні проблеми щодо використаної термінології, онтологічного статусу, типології і методів вивчення культурно-психологічних феноменів” [8]. Відтак унаслідок своєчасності методологічного обґрунтування, уточнення й конкретизації предметного поля *психокультури як важливої сфери суспільної реальності*.

Аналіз останніх досліджень. Ретроспективний категорійний аналіз наукових досліджень свідчить про міждисциплінарний характер у вивченні проблеми взаємодії психіки і культури. Тривалий час представники філософсько-антропологічного і психологічного напрямів, не вживаючи поняття “психокультура”, узагальнено розглядали його сутнісний зміст

у контексті колективного несвідомого, ментальності й духовності народу, соціальної психіки загалом. Вивчення феномену психокультури наприкінці ХХ – початку ХХІ століття зацікавили перш за все психологи і культурологи, які “вбачали в ньому метод психотренінгів, психічної саморегуляції, що поширюються в культурі, особливо в культурі постмодерну” [2, с. 15]. Термін “психокультура” у своїх роботах використовують лише окремі вітчизняні науковці (А.В. Фурман, С.Б. Кримський, М. Абаєв), а більшість дослідників невіправдано отожднюють “психокультуру” і “психологічну культуру”, часто наповнюючи їх різним сутнісним змістом.

Уважаємо, що загальним недоліком опрацьованих літературних джерел є те, що в них означену проблему взаємодії психіки і культури розглядають лише у рамках окремих наук. Відтак важко визначитися, що мав на увазі під певним терміном кожен окремо взятий автор. Більш точним буде вивчення специфіки відповідної філософсько-психологічної традиції, до якої він належав, а також особливостей конкретної історичної епохи. Звідси логічно випливає **мета нашого дослідження** – *здійснити раціональну реконструкцію розвитку теоретичних уявлень про психокультуру як надскладну сферу суспільної реальності та методологічно обґрунтувати предметне поле останньої*.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Серед впливових та ефективних стратегій постнекласичної методології яскраво вирізняється концепція науково-дослідницьких програм Імре Лакатоша, котра пропонує новий спосіб раціональної реконструкції науки, згідно з яким “фундаментальною одиницею оцінки повинна бути не ізольована теорія чи сукупність теорій, а “дослідницька програма”. Остання охоплює конвенційно прийняте (і тому “неспростовне”, відповідно до наперед вибраного рішення) “жорстке ядро” і “позитивну евристику”, яка визначає проблеми для дослідження, виділяє захисний пояс допоміжних гіпотез, передбачає аномалії і переможно перетворює їх на підтверджувальні приклади, й усе це відповідно до наперед розробленого плану” [15, с. 17–18]. В результаті, як стверджує далі І. Лакатош, “методологія дослідницьких програм може пояснити високий ступінь автономності теоретичної науки” [15, с. 18]. Розвиток останньої – це послідовна зміна науково-дослідницьких програм, які можуть співіснувати чи конкурувати одна з одною, а сама наука “якраз і починається там, де з’являється можливість загальноновизнаного уточнення термінології” [12, с. 266].

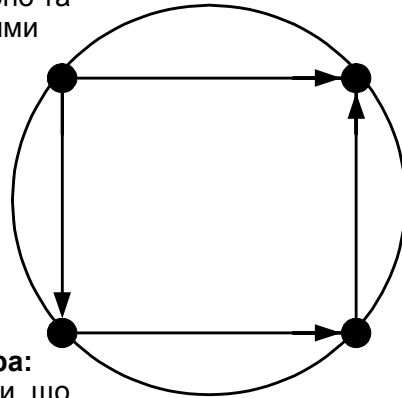
І справді, кожне “наукове пізнання є пізнання в поняттях: воно намагається знайти в новому, незнайомому, прихованому щонебудь спільне з іншим, вже знайомим, щоб підпорядкувати йому щось уже відоме та звичне” [5]. Таємниця пізнання, на думку М. Бердяєва, полягає у тому, що “той, хто пізнає, в акті пізнання підноситься над предметом самого пізнання. Пізнання завжди є творче оволодіння предметом і вивищення над ним. Це слідує вже з того, що пізнання покликане проливати світло, поширювати його в бутті і над буттям. Тому в пізнанні буття зростає” [4, с. 24]. Імре Лакатош здійснив спробу подати історію науки за допомогою раціональної реконструкції, під якою він розумів виявлення внутрішньої логіки розвитку наукових ідей. Усяка “раціональна реконструкція створює характерну для неї модель раціонального зростання наукових знань” [15, с. 21].

Вихідним пунктом раціональної реконструкції є певна *парадигма*, набір методологічних норм і принципів, спираючись на які методолог подає становлення науки як процес розвитку деяких ідей, зумовлених тільки своїми внутрішніми законами. Кожна пара-

дигма витлумачує ці закони по-своєму і зображає розвиток специфічним чином. Однак науковець у своїй раціональній реконструкції не може розпочати з фіксації початкових положень, які розвивалися, породжували інші ідеї, гіпотези, експерименти, пояснення, змінюючи внутрішню логіку розвитку. Він здійснює раціональну реконструкцію тільки із законів, теорій, гіпотез, носієм яких є як представник свого часу, виокремлює лінію розвитку, яка призвела до сучасної панівної парадигми, або іншу, котра присутня у сучасному знанні й латентно готує зміну переважаючих наукових знань. Звісно, ретроспективно зробити це цілком можливо, адже історія завжди уявляється нами як цілеспрямований, логічний процес. На жаль, раціональна реконструкція історії ніколи не може бути остаточною: науковці наступних епох завжди змінюють раціональні реконструкції своїх попередників. Панівна парадигма рано чи пізно неминуче змінюється, це визначається наявністю латентних для сучасників ліній розвитку історії, які існують завжди, незважаючи на те, що їх або не можуть, або не хочуть бачити сучасники [5].

Вихідним пунктом гіпотетично обстоюваної нами раціональної реконструкції теоретичних уявлень про психокультуру як про надскладну сферу суспільної реальності є *вітакультурна парадигма* у системі наукового пізнання, запропонована А.В. Фурманом, котра пропагує ідею конструювання довкілля на принципах розвитковості, кватерності, типологізації, метасистемності та охоплює низку світоглядних універсалій [30; 31; 36]. Вона теоретично обґрунтовує положення, згідно з яким проблеми життя вирішуються засобами культури, а проблеми культури – засобами життя. Аналізуючи основні підходи вітакультурної парадигми до вирішення будь-якої проблеми, її автор зазначає, що, спроектовані на гуманітарну сферу, вони здійснюють “прокладання чотирисходинкового інтерпретаційного шляху, а саме: від метафори Дому до ковітальної спільноти, і далі – до культурного тіла та духовної аури колективістськи локалізованого соціуму” [34, с. 131]. Домом можуть бути сім’я, школа, вулиця, етнос, нація, культура, Земля, Всесвіт, але найчастіше – це батьківщина, де кожен виріс і стався як громадянин. Становлення ковітальної спільноти сприяє актуалізації явищ групової інтеграції. Цілком слушно, що поняття особистості буде порожнім, якщо воно не корелюватиме з конкретним культурним ті-

1 – культурна психологія: напрям сучасної психології, який зосереджує увагу на тому, що психіка людини формується у повній залежності від соціокультурного оточення, а психічні процеси є культурно та історично опосередкованими

2 – психологічна культура: частина загальної культури, що сприяє налагодженню адекватних взаємин особистості з оточенням і сутнісно зводиться до „сукупності тих засобів і рис-якостей існування й діяльності людських істот, спільнот і людства в цілому, які забезпечують дві функції – соціальної пам’яті та соціально значущої творчості” [3]

4 – психокультура: метасфера комплексного гуманітарного знання і суспільного практикування, утворена внаслідок поєднання двох невидимих сфер – культурної і психодуховної; новий науковий напрям дослідження та проектування надскладних людиноцентричних систем, котрий сприяє продуктивному особистісному зростанню й духовному вдосконаленню індивіда у життєвій практиці повсякдення

3 – крос-культурна психологія: напрям психології, прихильники якого головне своє завдання вбачають у тому, щоб на основі зіставлення результатів дослідження представників різних культур виявити загальні, універсальні психологічні закономірності та часткові, культурно специфічні особливості мислення і поведінки людей

Рис. 1.
Рациональна реконструкція теоретичних уявлень про рух-розвиток поняття психокультури

лом, котре формує не тільки практичний розум, а й людську психіку. Водночас духовна аура суспільства – це внутрішнє наповнення соціального життя нації духовними станами самоочищення, позитивної віри, історичного самоствердження і цілепокладання на тлі переважання вітакультурного суто над біологічним [36; 37].

Для побудови раціональної реконструкції генези поняття психокультури скористаємося принципом кватерності (рис. 1). Основним методом наших інноваційних пошукувань є діалектичний метод Г.В.Ф. Гегеля, згідно з яким “діалектичний синтез протилежностей здійснюється або підкоренням протилежних сторін, категорій третьою, вищою (причина – дія – взаємодія), або встановленням субординації (підпорядкування)” [10]. Рефлексивно спираючись на гегелівську тріаду, психологічна схема триступеневого розвитку поняття “психокультура”, на нашу

думку, містить наступні складові: “культурна психологія + крос-культурна психологія” (теза) + “психологічна культура” (анти-теза) = “психокультура” (синтез). Коротко обґрунтуємо логіку розгортання обстоюваного методологічного положення.

За твердженням українських філософів С.Б. Кримського, В.М. Мейзерського, Б.О. Парохонського, на межі тисячоліть “...теорія пізнання розширюється до теорії свідомості, спілкування і культури, що передбачає включення до пізнання основних форм духовності – етосу знання, гностичних хвилювань, герменевтичних процесів, структур світу культури, архетипів творчості. Пізнавальні процеси розглядаються під кутом зору культури, спілкування, самоусвідомлення, що уможливило аналіз процесу пізнання в широкому контексті” [19, с. 202]. Зв’язок психіки і культури передусім досліджується у межах культурної психології. І.В. Данилюк, відстеживши ста-

новлення культурної психології як окремого напрямку етнічної психології, пише, що представники одного крила стверджують, що її корені містяться у соціоісторичному підході (Л.С. Виготський, О.Р. Лурія, О.М. Леонт'єв). При цьому “психічні процеси є культурно та історично опосередкованими, контекстуально специфічними, ... постають з практичної діяльності людини і в ній укорінені. В іншому формулюванні (Р. Шведер, Дж. Брунер, Дж. Міллер) культурна психологія трактує індивідів як таких, що живуть у культурно конституційованому світі, і це є фундаментальним для розвитку їх здібностей” [9, с. 90]. Таким чином, культура і психологія тісно пов'язані одна з одною. Саме культура становить один з найважливіших чинників, що формують психіку людини [16; 20]. Ця теза має сенс. Однак поєднання психіки і культури в даному контексті характеризується певним обмеженням, оскільки стосується психології як науки, а не сфери суспільної реальності як способу людського буття.

Антитезою у психологічній схемі розвитку психокультури, а водночас і другим компонентом пропонованої нами мислесхеми, є категорія “психологічна культура”. Зазначимо, що це поняття нове у психології, адже воно не увійшло ні в один із вітчизняних психологічних словників, виданих під завісу ХХ століття [27], лише у довідковій літературі подано деякі його складові: комунікативна культура, культура поведінки, культура мовлення, культура спілкування. Психологи порізному витлумачують зміст психологічної культури, відштовхуючись від засадничих положень власних наукових підходів: С.Л. Рубінштейн психологічну культуру взаємопов'язував з етикою; О.О. Бодальов акцентував увагу на психологічній культурі спілкування; Є.О. Климов розглядав психологічну грамотність як певний рівень професійної психологічної культури; В.В. Рибалка і Н.В. Чепелева дають визначення та опис загальної і професійної психологічної культури; О.І. Мотков характеризує зміст загальної психологічної культури; М.М. Обозов долучає до змісту психологічної культури вміння особи розуміти і знати себе й інших людей, належну самооцінку й адекватну оцінку інших людей; саморегулювання особистісних психічних станів і властивостей, саморегуляцію діяльності та регулювання відносин [13; 17; 38]. У сучасних дослідженнях психологічна культура розгля-

дається як: а) частина загальної культури, що сприяє адекватній взаємодії особистості з навколишнім світом (К.О. Абульханова-Славська, О. Г. Асмолов, І. В. Дубровіна, О.І. Мотков); б) самостійний психологічний феномен, що дозволяє людині вибудовувати відносини зі світом у широкому значенні слова, а також із самою собою та іншими (Л. Колмогорова, В. Семикін); в) особистісне утворення, яке піддається постійним змінам ззовні й відображає індивідуальність його носія (М.М. Бахтін, М.К. Мамардашвілі) [28].

Новітні дослідження взаємодії психіки і культури презентує *крос-культурна психологія*, представники котрої, на підґрунті зіставлення результатів дослідження осіб різних культур, виявляють загальні, універсальні психологічні закономірності й часткові, специфічні для окремої конкретної культури (етнічної групи) особливості мислення й поведінки людей [18]. Методологом крос-культурної психології свого часу став В. Вундт, який у 1900–1920 роках здійснював видання грандіозної 10-томної “Психології народів”. Основним методом останньої було розуміння та порівняльна інтерпретація елементів культури [6]. Д. Мацумото в останній чверті ХХ століття вказував на важливість впливу культури на поведінку людини, адже саме “культура є основою й одночасно результатом поведінки, вона визначає лінію поведінки і в цьому аспекті стає однією з актуальних тем сучасної психології” [20, с. 22]. Водночас, зазначає дослідник, “культура для поведінки людини – те ж саме, що операційна система для програмного забезпечення; залишаючись незмінною, вона відіграє важливу роль для його розвитку й функціонування” [20, с. 27].

Отже, культурологічний погляд на сутність людської психіки та її формування полягає у подоланні базових схем натуралізму та соціоморфізму: не існує прямого і безпосереднього співвідношення “людина – природа”, “людина – соціум”, “людина – економіка”. Адже і природа, і соціальні системи суспільства як фундаментальні передумови становлення особистості не стають змістовними характеристиками її внутрішнього світу, а видозмінюються як цілком визначені канонічні форми культури. Насправді ж особа вступає у різноманітні контакти і стосунки зі всім універсумом людської культури, і саме тут вона здобуває власний істинний образ як особистість [21, с. 42]. Тому глибинний рівень соціокультурного

розвитку відстежується не лише за законами природи (дозрівання), не тільки за законами мірностями соціуму (формування), а перш за все за сутністю самої людини – за механізмами саморозвитку як фундаментальної здатності особи ставати і бути повноправним суб'єктом свого власного життя [32]. Відтак, цитуючи для підтвердження вищеописаного корифея української психології, академіка В.А. Роменця, підкреслимо: “...дійсним чинником поведінки є *культура як психологічний феномен або психіка як культурний феномен*” [24, с. 797].

Ідею психокультури як надскладної сфери суспільної реальності А.В. Фурман уперше привніс у науковий простір соціогуманістики в 2001 році, хоча пропедевтично (тобто без вживання названого терміна) перші дослідження психокультури відображені у творчості таких відомих представників зарубіжної психології, як В. Вундт, Е. Фромм, М. Шелер, К. Юнг. Не використовуючи даний термін як інструмент теоретизування, вони узагальнено розглядали його сутнісний зміст у контексті колективного несвідомого, пізнання ментальності чи духовності народу. Опрацювання творчого спадку зарубіжних науковців показало, на думку Я.І. Ардашової, що “психокультура” та “психологічна культура” не виокремлюються ними в окремі поняття, а змістовно ототожнюються. Дослідниця цитує сучасних американських психологів, котрі вважають, що: а) психокультура формується через вплив соціальних та культурних особливостей на психіку людини, під тиском яких вона трансформується (Р. Шведер); б) вивчення цього феномену пов'язане з психологічними та поведінковими тенденціями індивідів, які втілюються у культурі (С. Хейн); в) основний принцип психокультури полягає в тому, що розум і культура є невіддільними і взаємно установчими, відтак люди формуються культурою, а культура відповідно формується ними (А. Фіске, С. Кітаяма) [2]. Крім того, констатуємо, що філософська основа розуміння психокультури особи постмодерного світу закладена у працях М. Абаєва, котрий витлумачує її як розумні, доцільно організовані форми активності особистості, використання яких дозволяє їй ефективно та гармонійно організувати свої відносини із соціумом. Саме психокультура є основною рисою особистості й показником певних якісних змін у її психічному житті [1].

Якісно інше смислове наповнення означеної наукової проблеми знаходимо у методологічно зрілій концепції А.В. Фурмана, в контексті котрої він визначає психокультуру як “інтегральну категорію, яка містить теоретико-пізнавальні, художньо-творчі, морально-аксіологічні, різносуб'єктивні та інші характеристики вчинково-діяльної присутності людини у світі, одним із векторів розвитку якої є спрямованість її життєактивності на вдосконалення і самоорганізацію внутрішнього світу власного Я у мережі окультурених соціальних стосунків і взаємодій” [35, с. 14]. У широкому і загальному розумінні культура психічної діяльності – це певна ступінь психосоціальної зрілості особистості в напрямку, що визначається реальними, передусім етнонаціональними, надбаннями і загальними тенденціями розвитку всієї сьогочасної культури, тобто той рівень її вітапсихічного вдосконалення як суб'єкта діяльності, індивідуальності вчинення та універсума спонтанності, який досягнутий у процесі привласнення певного набору цінностей, напрацьованих у даній конкретній культурі та під час персонального окультурення своєї природи [35].

Психокультура, на думку науковця, – це не стільки психологічна культура і не стільки культурна психологія, тому що все це – спрощення; насправді – “це поєднання двох невидимих сфер – культурної і психодуховної та самоусвідомлення психіки у контексті етнонаціональної культури” [34, с. 154]. У цьому аналітичному розрізі очевидно, що між культурою і психологією існує тісний органічний взаємозв'язок, тому що перша визначально організує суспільне життя людей, друга виробляє систему знань про групову поведінку та діяльність, а в підсумку робить співжиття громадян продуктивнішим і досконалішим за умов майстерного практичного використання цієї системи. Вказаний діалектичний взаємозв'язок настільки органічний і безперервний, що дає підстави автору трактувати психокультуру як “певне історично зумовлене, динамічне, програмово-духовне налаштування великого чи локалізованого соціуму на той чи інший спосіб своєї життєактивності (у формах поведінки, діяльності, спілкування, вчинення), котрий забезпечує виживання, відтворення та оновлення психосоціальної вітальності окремих спільностей і груп, щонайперше ідей, установок, цінностей, уявлень, норм і моделей діяння людей, національної ментальності та

соціетальної психіки загалом” [33, с.221]. До того ж примітною рисою психокультури як об’єкта пізнання та конструювання, як зазначає А.В. Фурман, є її безпосередня неочевидність, неявність. Те, що бачиться і спостерігається як психічні і культурні явища та продукти – це всього-на-всього численні маніфестації реальної наявності психодуховного світу людини й аналогічного всесвіту культури. Тому багатьох науковців цікавлять суб’єктивні елементи психокультури, які не можна побачити або почути, але всі знають про їх існування у вигляді неписаних норм, звичаїв, установок та цінностей [34].

Відтак психокультура – *теоретична або ідеальна даність*, що пояснює внутрішньо групові та міжгрупові особливості перебігу життєактивності, допомагає зрозуміти те, чому окремі індивіди, групи чи спільноти вчиняють так, а не інакше, нарешті обґрунтовує відмінності у їх мотивації, світосприйнятті, установках, ціннісних орієнтаціях, ментальності, психосмислових інваріантах. Звідси очевидно, що між концептуалізованими (ідеальними) вимогами культури і реальною психокультурною активністю колективних суб’єктів існує певна невідповідність, котра спричиняє *динамічне розвиткове напруження*, яке, зі свого боку, зумовлює *інноваційні зміни* у психокультурі, а відтак й у соціосистемах. Тому стратегія психокультурного змістового збагачення усталеного поступального реформування різних сфер духовного виробництва є однією з основоположних у конструктивному розгортанні максимально широкого простору суспільствотворчих процесів, підвищення *індексу людського розвитку* країни [22; 33; 34].

У подальших дослідженнях автор виокремлює *психокультуру як концентр вітакультурної методології*, подає засадничі мислещеми основних формовиявів, типів і детермінантів психокультури та окреслює змістовий формат останньої у ракурсі суспільної реальності, соціогуманітарної науки, навчальної дисципліни і соціальної практики [23; 34]. Філософсько-методологічні виміри психокультури при цьому стосуються витлумачення її як: а) *онтологічної реальності* (взаємопроникнення сфер психіки і культури), б) *феноменологічної даності* (внутрішня і зовнішня культура поведінки, діяльності, спілкування, вчинків людини чи групи), в) *гносеологічної дійсності* (система ідей, установок, очікувань, вартостей, уявлень, спрямована на форму-

вання ідеального мисленнєвого конструкту – психокультурного ідеалу), г) *ноуменальної сутності* (сфери трансценденції, що виходить за межі чуттєвого досвіду й досягається розумом).

У підсумку критично-конструктивного переосмислення взаємозв’язку психіки і культури нами здійснена спроба побудови *моделі-конфігуратора пізнання сутності психокультури* (рис. 2). Процедура конфігурування, запозичена із концепції системомиследяльнійсної методології Г.П. Щедровицького, пояснює й аргументує “процес синтезу різних знань про об’єкт та їх наступне зведення у єдине надскладне знання-систему” [40, с.653]. За основу дослідження було використано: 1) систему концептів вітакультурної парадигми: зовнішні, або явні (*життя і культура* як складові структурованого вітакультурного часопростору) і внутрішні, або неявні (*психіка і духовність* як структурні елементи психодуховного світу особистості) [30; 31; 34]; 2) класифікацію суб’єктів психокультури (людина, спільність, етнос, соціум); 3) “методологічний квадрат” складових-носіїв, точніше – психоформ культури в концепції А.В. Фурмана (програми поведінки, діяльності, спілкування, вчиняння) [34]; 4) відомі виміри індивідуального світу Я людини (несвідоме, підсвідоме, свідомість, самосвідомість) [25]; 5) напрямки духовності у сфері вітакультурного буття універсума, запропоновані В.В. Знаковим та О.Є. Гуменюк (Фурман) (духовність як продукт *життєдіяльності*, як джерело виникнення *духовно-сенсових станів*, як психоформа *саморозвитку і самореалізації*, як підґрунтя *віри*) [7]; 6) класичні часові характеристики людського буття (минуле – теперішнє – майбутнє); 7) виокремлену на рівні наукової ідеї в науковій школі проф. А.В. Фурмана *лінію актуального теперішнього*. Коротко охарактеризуємо основний зміст здобутого синтетичного знання про вищезгадану буттєвість.

Глобалізований постіндустріальний інформаційний простір створює багато можливостей для повноцінного зреалізування кожної людини. До конкретної особи оточення має певні очікування і ставить вимоги з тим, щоб вона власну поведінку вибудовувала відносно них. Однак потрібно врахувати й те, що “людина ... ніколи не зіштовхується із “світом як таким”. Вона завжди має справу із світом, зупиненим і відкалькованим у формах і категоріях культури” [39, с. 156]. Вітакультурна парадигма А.В. Фурмана, котра являє собою

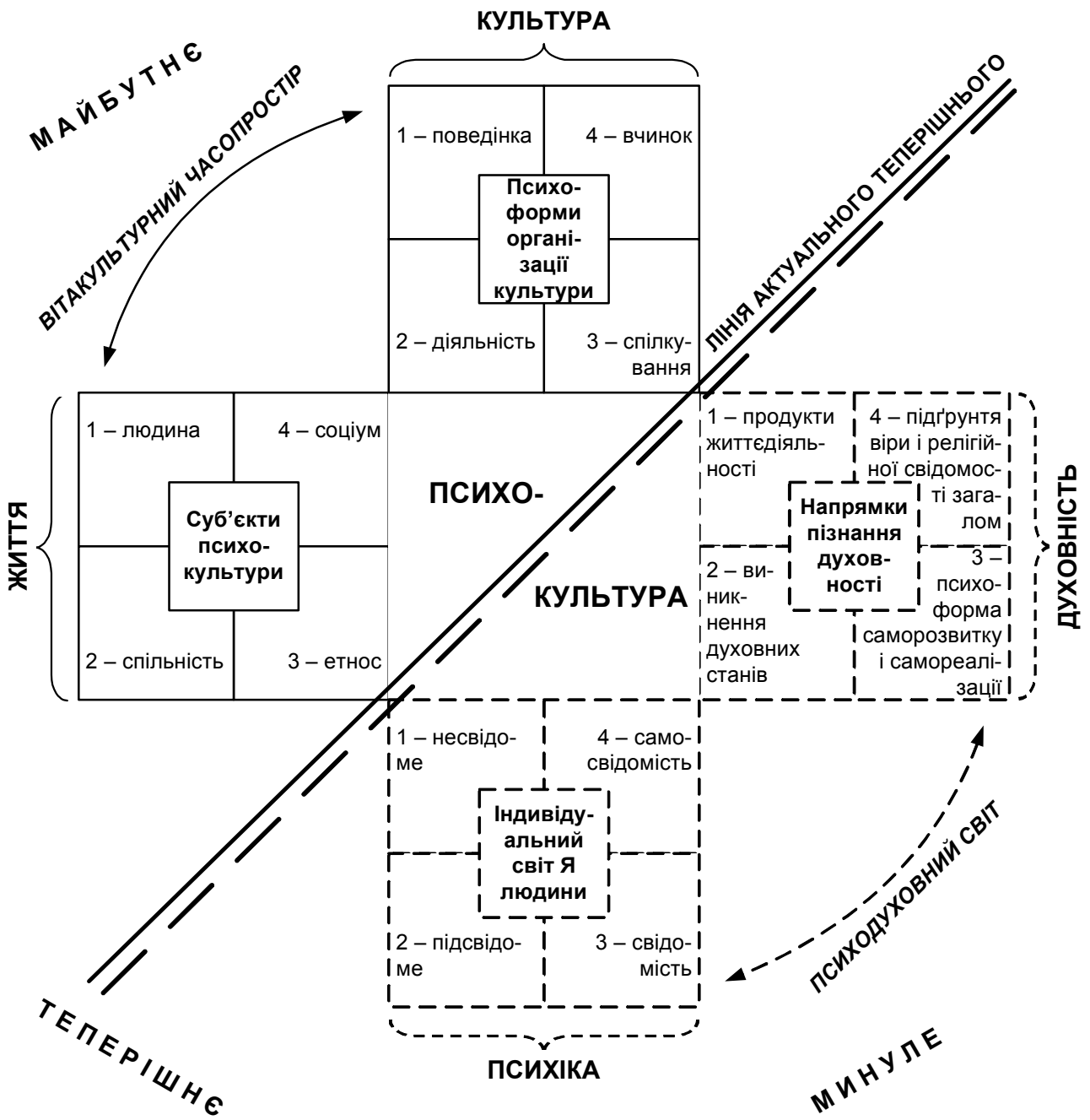

Рис. 2.
Модель-конфігуратор пізнання психокультури

методологічну оптику пропонованого дослідження, теоретично обґрунтовує положення, згідно з яким проблеми життя вирішуються засобами культури, а проблеми культури – засобами життя [34, с. 129]. Подане в моделі структурування вітакультурного часопростору, на нашу думку, розкриває питання взаємозв'язку життя і культури як двох аспектів однієї і тієї ж реальності, між якими немає “чіткої демаркаційної лінії: і те й інше інтегровані в одну реальність – соціокультурну...” [Там само, с. 136]. Культура формовивляється через поведінку, діяльність, спілкування, вчинок, а категорія життя, за твердженням автора обстоюваної тут парадигми, дає змогу не лише адекватно зрозуміти місце людини і культури в структурах Універсума, але й “виявити джерела, форми і параметри народної ментальності. Це також означає, що... життя і його якість повинні перебувати у центрі наукової парадигми ХХІ століття, що головним ферментом соціальності є соціокультурна форма організації” [Там само, с. 17]. Оскільки людина як соціальна істота можлива лише за умов культурного середовища, то культура у вітальному вимірі, підкреслює далі автор, рівнозначна соціальності, яка не існує взагалі, а тільки як світ певного етносу. Відтак актуальним видається виокремлення людини як психодуховної субсистеми, внутрішній світ якої також структурований відповідним чином.

За результатами наукових пошуків О.А. Донченко, “попри різні мови і ландшафти, інтерсуб'єктивний світ невербальних образів, знаків, символів, переживань, почуттів є спільним для всього людства. Це є свідченням того, що всі люди на Землі мають спільну єдину (велику) душу і єдиний код життя – архетиповий” [11, с. 199]. Однак зазвичай вони, цитуючи далі українську дослідницю, як правило, “не усвідомлюють, що ними керують архетипи, тобто ідеальні зразки і сюжети, моделі, що сформувалися впродовж історичного існування людства, до яких вічно тягнуться люди” [Там само, с. 200]. Звідси психокультура, зважаючи на вищеподані міждисциплінарні у змістовленні, – це глобальний – соціально спричинений, тотально усуб'єктнений, життєдайно просякнутий, культурно значущий – механізм регулювання, контролю, проектування і самоорганізації поведінки, діяльностей, спілкування і вчинення як окремих осіб і суб'єктних організованостей (діад, триад, груп, колективів), так і масолюд-

ських утворень (громади, партії, етноси, людство).

Загалом психокультурне самовизначення окремої людини А.В. Фурман та О.С. Морщакова витлумачують через уреальнені в діях і вчинках форми, методи, способи, засоби та інструменти її як суспільного зреалізування, так і особистісного. Тому основне завдання психокультури вони вбачають у “творенні Людини моральної, добродійної, духовної, богоподібної” [35, с. 14] завдяки налагодженню взаємодії з іншими індивідами, рефлексивному самопізнанню, служінню справі і світобудові за християнськими канонами. Розвиток психокультурного світу особистості як царини аксіобуття [29], зазначають далі дослідники, відбувається в етико-нормативній площині та охоплює формування культури світовідношення, творення смисложиттєвих стратегій, розв'язання внутрішніх морально-етичних суперечностей, толерантного ставлення до ситуацій життя, досконалості психічної діяльності і душевних екзистенцій. Тоді сфера “психокультури – це програмний самісний шлях психодуховного розвитку людини до акмеологічних вершин ціннісно-смыслового розвитку особистісного начала, розширення простору її потенційних можливостей, досконалості та гармонійності у рамках конкретного повсякдення, а також постійне розширення і збагачення культурним змістом і духовним матеріалом її свідомості та самосвідомості” [35, с. 22].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, здійснена раціональна реконструкція теоретичних уявлень про предметне поле психокультури дозволила на рівні наукової концепції виявити її глибинний смисл як специфічної мегасфери суспільної реальності, утвореної внаслідок поєднання двох невидимих сфер – культурної і психодуховної; розглянути психокультуру як новий науковий напрям дослідження та проектування надскладних людиноцентричних систем, котрий сприяє продуктивному особистісному зростанню й духовному вдосконаленню індивідуальності у життєвій практиці повсякдення. Перспективи подальших теоретико-методологічних розвідок пов'язуємо із розробкою та обґрунтуванням понятійно-категорійного апарату психокультурного пізнання людського способу буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Абаев Н. В.* Чань-буддизм и культура психической деятельности в средневековом Китае [Электронный ресурс] / Н. В. Абаев. – Режим доступа: www.litmir.net/br/?b=209080
2. *Ардашова Я.І.* Психокультура в контексті культурного поступу суспільства [Електронний ресурс] / Я.І. Ардашова // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2015. – № 1. – С. 11-18. – Режим доступу: [file:///D:/Downloads/filipol_2015_1_4%20\(1\).pdf](http://file:///D:/Downloads/filipol_2015_1_4%20(1).pdf)
3. *Балл Г.* Інтегративно-особистісний підхід у психології: впорядкування головних понять / Г. Балл // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 25-53.
4. *Бердяєв М.* Проблема етичного пізнання / Микола Бердяєв // Психологія і суспільство. – 2016. – № 4. – С. 17-29.
5. *Бреннер О.* Раціональна реконструкція історії психології як метафізична проблема методології психології [Електронний ресурс] / Олександр фон Бреннер. – Режим доступу: <http://ukrarticles.pp.ua/ nauka/11434-racionalnaya-rekonstrukciya-istorii-psixologii-kak-metafizicheskaya-problema-metologii-psixologii.html>
6. *Буркало Н.І.* Особливості крос-культурних досліджень в психології [Електронний ресурс] / Н.І. Буркало. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Psihologia/12_123663.doc.htm
7. *Гуменюк (Фурман) О.Є.* Спонтанно-духовна організація Я-концепції універсума: лекція / О.Є. Гуменюк (Фурман). – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 40 с.
8. *Гусельцева М.С.* Культурно-психологический анализ в психологии и смежных науках [Электронный ресурс] / М.С. Гусельцева // Психологические исследования: электронный научный журнал. – 2009. – № 2 (4). – Режим доступа: <http://psystudy.ru>
9. *Данилюк І.* Культурна психологія як окремішній напрям етнічної психології / Іван Данилюк // Соціальна психологія. – 2008. – № 4. – С. 86-93.
10. *Діалектика* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
11. *Донченко О.* Вступ до “архетипового менеджменту” / Олена Донченко // Психологія особистості. – 2012. – № 1 (3). – С. 195-203.
12. *Женжера С.В.* Можливості визначення наукового статусу соціальних моделей в межах концепції теоретичного знання В. С. Стюпіна [Електронний ресурс] / С. В. Женжера. – Режим доступу: file:///D:/Downloads/gums_2012_15_33.pdf
13. *Кісенко О.О.* Сутність та структура психологічної культури соціального працівника [Електронний ресурс] / О.О. Кісенко. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/63.pdf>
14. *Кримський С.Б.* Ранкові роздуми : зб. ст. / С.Б. Кримський. – К.: Майстерня Білецьких, 2009. – 120 с.
15. *Лакатош І.* Історія науки та її раціональні реконструкції / Імре Лакатош; [пер. з англ. проф. А.В. Фурмана] // Психологія і суспільство. – 2016. – № 3. – С. 13-23.
16. *Мацумото Д.* Психология и культура / Д. Мацумото. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с.
17. *Онуфрієва Л.А.* Психологічний аспект становлення професійної культури у майбутніх фахівців соціально-професійних професій [Електронний ресурс] / Л.А. Онуфрієва // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2013. – Вип. 46(1). – С. 140-151. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psyhol_2013_46\(1\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psyhol_2013_46(1)_19)
18. *Орбан-Лембрик Л.Е.* Перетин культури, освіти й виховання: соціально-психологічна інтерпретація / Л.Е. Орбан-Лембрик // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – Вип. 11. – Ч.1. – С. 3-17.
19. *Попова Т.* Культурно-історичні концепції і дидактичні проблеми проектування змісту сучасної природничо-наукової освіти / Т.Попова, А.Павленко // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Вип. 9. – С. 201-207.
20. *Психология и культура* / [под ред. Д. Мацумото]. – СПб.: Питер, 2003. – 718с.
21. *Ревасевич І.* Особливості взаємодії людини та економіки у представників різних культур / Ірина Ревасевич // Психологія і суспільство. – 2005. – №3. – С. 39-52.
22. *Ревасевич І.* Психокультурна взаємодія людини та економіки / Ірина Ревасевич // Психологія і суспільство. – 2008. – №3. – С. 56-62.
23. *Ревасевич І.* Рефлексивне обґрунтування глибинного смислу психокультурного коду економіки / І. Ревасевич // Психологія і суспільство. – 2015. – № 4. – С. 66-72.
24. *Роменець В. А.* Історія психології: ХІХ – початок ХХ століття: навч. посібн. / В.А.Роменець. – К.: Либідь, 2007. – 832 с.
25. *Слободчиков В. И.* Основы психологической антропологии. Психология человека : Введение в психологию субъективности : уч. пособ. для вузов / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
26. *Соколюк А.* Особистісно-професійний розвиток майбутнього фахівця як суб'єкта професійного становлення [Електронний ресурс] / А.Соколюк. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/1267>
27. *Тарасова Т.* Психологічна культура особистості як актуальний виклик сьогодення [Електронний ресурс] / Т.Тарасова. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/12169>
28. *Турияньська В.Е.* Психологічна культура як чинник успішності професійної діяльності майбутнього інженера-педагога: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.03 “Психологія праці; інженерна психологія” / В.Е. Турияньська. – Харків, 2009. – 16 с.
29. *Фурман А. А.* Психологія особистості : ціннісно-орієнтаційний вимір : [монографія] / Анатолій Анатолійович Фурман. – Одеса : ОНПУ; Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 312 с.
30. *Фурман А. В.* Ідея професійного методологування : [монографія] / Анатолій Васильович Фурман. – Ялта - Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 205 с.
31. *Фурман А. В.* Категорії вітакультурної методології як ефективний засіб аналізу і розв'язання складних проблем / Анатолій В. Фурман // Інститут експеримен-

тальних систем освіти (науково-дослідний): Інформаційний бюлетень. – Випуск 4. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – С. 4-7.

32. *Фурман А. В.* Концептуально-змістові засади економіки освіти / А.В. Фурман // Економіка освіти: Збірка наукових праць НДЦ “Економіка вищої освіти” НДІ Вищої освіти АПН України. – Т.1. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – С. 11-19.

33. *Фурман А. В.* Програма авторського курсу “Психокультура інноваційних соціосистем” / А. В. Фурман, І. Ревасевич // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С. 221-235.

34. *Фурман А. В.* Психокультура української ментальності: [наук. вид.] / Анатолій Васильович Фурман. – [2-е вид.] – Тернопіль: НДІ МЕВО, 2011. – 168 с.

35. *Фурман А. В.* Психокультура як самоорганізована сфера аксіобуття / Анатолій В. Фурман, О. Морщакова // Вітакультурний млин. – 2013. – Модуль 15. – С. 13-22.

36. *Фурман А.В.* Теорія освітньої діяльності як метасистема / Анатолій Фурман // Психологія і суспільство. – 2002. – № 3-4. – С. 20-58.

37. *Фурман О. Є.* Психологічні параметри інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього навчального закладу [Текст]: 19.00.07: дис. ... д-ра психол. наук [Електронний ресурс] / Оксана Євстахіївна Фурман; Тернопільський нац. ун-т. – Тернопіль, 2015. – 467 с. – Режим доступу: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/handle/316497/1205>

38. *Чапрак Я. В.* Психологічна культура як невід’ємний компонент професіоналізму педагога [Електронний ресурс] / Я. В. Чапрак, М. В. Чапрак. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vknukim_ped/2009_21/17.pdf

39. *Швалб Ю.* Свідомість як відношення людини до світу / Ю. Швалб // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С. 154-166.

40. *Щедровицкий Г.П.* Избранные труды / Г.П. Щедровицкий. – М.: Шк. культ. политики, 1995. – 760 с.

REFERENCES

1. Abaev N. V. Chan'-buddizm i kul'tura psicheskoy dejatel'nosti v srednevekovom Kitae [Elektronnyj resurs] / N. V. Abaev. – Rezhim dostupa: www.litmir.net/br/?b=209080 [in Russian].

2. Ardashova Ya.I. Psykhokultura v konteksti kulturnoho postupu suspilstva [Elektronnyj resurs] / Ya.I. Ardashova // Filosofiia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury. – 2015. – № 1. – S. 11-18. – Rezhym dostupu: [file:///D:/Downloads/filipol_2015_1_4%20\(1\).pdf](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_46(1)_19) [in Ukrainian].

3. Ball H. Intehratyvno-osobystisnyi pidkhid u psykhologii: vporiadkuvannia holovnykh poniat / H.Ball // Psykhologiiia i suspilstvo. – 2009. – № 4. – S. 25-53. [in Ukrainian].

4. Berdiaiev M. Problema etychnoho piznannia / Mykola Berdiaiev /// Psykhologiiia i suspilstvo. – 2016. – №4. – S. 17-29. [in Ukrainian].

5. Brenner O. Ratsionalna rekonstruktsiia istorii psykhologii yak metafizychna problema metodologii psykhologii [Elektronnyj resurs] / Oleksandr fon Brenner. – Rezhym dostupu: <http://ukrarticles.pp.ua/nauka/11434->

[racionalnaya-rekonstrukciya-istorii-psixologii-kak-metafizicheskaya-problema-metologii-psixologii.html](http://ukrarticles.pp.ua/nauka/11434-racionalnaya-rekonstrukciya-istorii-psixologii-kak-metafizicheskaya-problema-metologii-psixologii.html) [in Ukrainian].

6. Burkalo N.I. Osoblyvosti kroskulturnykh doslidzhen v psykhologii [Elektronnyj resurs] / N.I.Burkalo. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Psihologia/12_123663.doc.htm [in Ukrainian].

7. Humeniuk (Furman) O.Ye. Spontanno-dukhovna orhanizatsiia Ya-kontseptsii universuma: lektsiia. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2003. – 40 s. [in Ukrainian].

8. Gusel'ceva M.S. Kul'turno-psihologicheskij analiz v psykhologii i smezhnykh naukah [Elektronnyj resurs] / M.S. Gusel'ceva // Psihologicheskie issledovaniia: jelektronnyj nauchnyj zhurnal. – 2009. – № 2(4). – Rezhim dostupa: <http://psystudy.ru> [in Russian].

9. Danyliuk I. Kulturna psykhologiiia yak okremyi napriam etnichnoi psykhologii / Ivan Danyliuk // Sotsialna psykhologiiia. – 2008. – № 4. – S. 86-93. [in Ukrainian].

10. Dialektyka [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].

11. Donchenko O. Vstup do “arkhetypovoho menezhmentu” / Olena Donchenko // Psykhologiiia osobystosti. – 2012. – № 1 (3). – S.195-203. [in Ukrainian].

12. Zhenzhera S. V. Mozhlyvosti vyznachennia naukovo statusu sotsialnykh modelei v mezhakh kontseptsii teoretychnoho znannia V. S. Stopina [Elektronnyj resurs] / S. V. Zhenzhera. – Rezhym dostupu: file:///D:/Downloads/gums_2012_15_33.pdf [in Ukrainian].

13. Kisenko O.O. Sutnist ta struktura psykhologichnoi kultury sotsialnoho pratsivnyka [Elektronnyj resurs] / O.O. Kisenko. – Rezhym dostupu: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/63.pdf> [in Ukrainian].

14. Krymskyi S.B. Rankovi rozdumy : zb.st. / S.B.Krymskyi. – K.: Maisternia Biletskykh, 2009. – 120 s. [in Ukrainian].

15. Lakatosh I. Istoriia nauky ta yii ratsionalni rekonstruktsii / Imre Lakatos; [per. Z anhl. prof. A.V.Furmana] // Psykhologiiia i suspilstvo. – 2016. – № 3. – S. 13-23. [in Ukrainian].

16. Macumoto D. Psihologija i kul'tura / D. Macumoto. – SPb.: prajm-EVROZNAK, 2002. – 416s. [in Russian].

17. Onufrieva L.A. Psykhologichnyi aspekt stanovlennia profesiinoi kultury u maibutnykh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Elektronnyj resurs] / L.A. Onufrieva // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Psykhologiiia. – 2013. – Vyp. 46(1). – S. 140-151. – Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_46\(1\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_46(1)_19) [in Ukrainian].

18. Orban-Lembryk L.E. Peretyn kultury, osvity y vykhovannia: sotsialno-psykhologichna interpretatsiia / L.E. Orban-Lembryk // Zbirnyk naukovykh prats: filosofiia, sotsiolohiia, psykhologiiia. – Ivano-Frankivsk: VDV TsIT, 2006. – Vyp. 11. – Ch.I. – S. 3-17. [in Ukrainian].

19. Popova T. Kulturno-istorychni kontseptsii i dydaktychni problemy proektuvannia zmistu suchasnoi pryrodnycho-naukovo osvity / T.Popova, A.Pavlenko // Vytoky pedahohichnoi maisternosti. – 2012. – Vyp. 9. – S.201-207. [in Ukrainian].

20. Psihologija i kul'tura / [pod red. D. Macumoto]. –

SPb.: Piter, 2003. – 718s. [in Russian].

21. Revasevych I. Osoblyvosti vzaiemodii liudyny ta ekonomiky u predstavnykh riznykh kultur / Iryna Revasevych // Psykholohiia i suspilstvo. – 2005. – №3. – S. 39-52. [in Ukrainian].

22. Revasevych I. Psykhokulturna vzaiemodiia liudyny ta ekonomiky / Iryna Revasevych // Psykholohiia i suspilstvo. – 2008. – №3. – S. 56-62. [in Ukrainian].

23. Revasevych I. Refleksyvne obgruntuvannia hlybynnoho smyslu psykhokulturnoho kodu ekonomiky / I. Revasevych // Psykholohiia i suspilstvo. – 2015. – № 4. – S. 66-72. [in Ukrainian].

24. Romenets V. A. Istoriia psykholohii: XIX - pochatok XX stolittia: navch. posibn. / V.A.Romenets. – K.: Lybid, 2007. – 832 s. [in Ukrainian].

25. Slobodchikov V. I. Osnovy psihologicheskoi antropologii. Psihologija cheloveka : Vvedenie v psihologiju sub#ektivnosti : uch. posob. dlja vuzov / V. I. Slobodchikov, E. I. Isaev. – M. : Shkola-Press, 1995. – 384 s. [in Russian].

26. Sokoliuk A. Osobystisno-profesiinyi rozvytok maibutnoho fakhivtsia yak subiekta profesiinoho stanovlennia [Elektronnyi resurs] / A.Sokoliuk. – Rezhym dostupu: <http://social-science.com.ua/article/1267>[in Ukrainian].

27. Tarasova T. Psykholohichna kultura osobystosti yak aktualnyi vyklyk sohodennia [Elektronnyi resurs] / T.Tarasova. – Rezhym dostupu: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/12169>[in Ukrainian].

28. Turianska V.E. Psykholohichna kultura yak chynnyk uspishnosti profesiinoi diialnosti maibutnoho inzhenera-pedahoha: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupennia kand. psykol. nauk : spets. 19.00.03 “Psykhohiia pratsi; inzhenerna psykhohiia” / V.E. Turianska. – Kharkiv, 2009. – 16 s. [in Ukrainian].

29. Furman A. A. Psykholohiia osobystosti : tsinnisno-orientatsiinyi vymir : [monohrafiia] / Anatolii Anatoliiovych Furman. – Odesa : ONPU; Ternopil : TNEU, 2016. – 312 s. [in Ukrainian].

30. Furman A. V. Ideia profesiinoho metodolohuvannia : [monohrafiia] / Anatolii Vasylovych Furman. – Yalta - Ternopil : Ekonomichna dumka, 2008. – 205 s. [in Ukrainian].

31. Furman A.V. Katehoriia vitakulturnoi metodolohii yak efektyvnyi zasib analizu i rozviazannia skladnykh problem / Anatolii V. Furman // Instytut eksperymentalnykh system osvity (naukovo-doslidnyi): Informatsiinyi biuleten. – Vypusk 4. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2004. – S. 4-7. [in Ukrainian].

32. Furman A. V. Kontseptualno-zmistovi zasady ekonomiky osvity / A.V. Furman // Ekonomika osvity: Zbirka naukovykh prats NDTs “Ekonomika vyshchoi osvity” NDI Vyshchoi osvity APN Ukrainy. – T.1. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2001. – S. 11-19. [in Ukrainian].

33. Furman A. V. Prohrama avtorskoho kursu “Psykhokultura innovatsiinykh sotsiosystem” / A. V. Furman, I. Revasevych // Psykholohiia i suspilstvo. – 2004. – № 4. – S. 221-235. [in Ukrainian].

34. Furman A. V. Psykhokultura ukrainskoi mentalnosti : [nauk. vyd.] / Anatolii Vasylovych Furman. – [2-e vyd.] – Ternopil : NDI MEVO, 2011. – 168 s. [in Ukrainian].

35. Furman A. V. Psykhokultura yak samoorhanizovana sfera aksiobuttia / Anatolii V. Furman, O. Morshchakova // Vitakulturnyi mlyn. – 2013. – Modul 15. – S. 13-22. [in Ukrainian].

36. Furman A.V. Teoriia osvitnoi diialnosti yak meta-systema / Anatolii Furman // Psykholohiia i suspilstvo. – 2002. – № 3-4. – S. 20-58. [in Ukrainian].

37. Furman O. Ye. Psykholohichni parametry innovatsiino-psykholohichnoho klimatu zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Tekst] : 19.00.07 : dys. ... d-ra psykol. nauk [Elektronnyi resurs] / Oksana Yevstakhiivna Furman ; Ternopil'skyi nats. un-t. – Ternopil, 2015. – 467 s. – Rezhym dostupu: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/1205>[in Ukrainian].

38. Chaprak Ya. V. Psykholohichna kultura yak nevidiemnyi komponent profesionalizmu pedahoha [Elektronnyi resurs] / Ya. V. Chaprak, M. V. Chaprak. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vknukim_ped/2009_21/17.pdf[in Ukrainian].

39. Shvalb Yu. Svidomist yak vidnoshennia liudyny do svitu / Yu. Shvalb // Psykholohiia i suspilstvo. – 2004. – № 4. – S. 154-166. [in Ukrainian].

40. Shhedrovickij G.P. Izbrannye trudy / G.P. Shhedrovickij. – M.: Shk. kul't. politiki, 1995. – 760 s. [in Russian].

АНОТАЦІЯ

Ревасевич Ірина Степанівна.

Предметне поле психокультури: раціональна реконструкція теоретичних уявлень.

Стаття презентує дослідження проблеми взаємодії психіки і культури як “унікальних саморозвивальних систем”. Задля кращого розуміння особливостей становлення *концепту-поняття психокультури* здійснена спроба побудови раціональної реконструкції теоретичних уявлень про даний феномен як надскладну сферу суспільної реальності в контексті вітакультурної парадигми (за концепцією А.В. Фурмана). На основі запропонованої мислесхеми розкривається та обґрунтовується наступність руху-розвитку *категорії “психокультура”*: від культурної і крос-культурної психології (теза) до психологічної культури (антитеза), що логічно інтегруються внаслідок синтезу в буттєвість психокультури. Стверджується, що “психокультура” і “психологічна культура” невинуватно виділяються дослідниками як взаємозамінні категорійні поняття та ототожнюються з педагогічною компетентністю і професійним удосконаленням особистості. У рамках означеної проблеми найбільш методологічно зрілою постає філософсько-психологічна концепція А.В. Фурмана, у якій він розглядає психокультуру як певне історично зумовлене, динамічне, програмово-духовне налаштування великого чи локалізованого соціуму на той чи інший спосіб своєї життєактивності (у формах поведінки, діяльності, спілкування, вчинення), котрий забезпечує виживання, відтворення та оновлення психосоціальної вітальності окремих спільностей і груп, щонайперше ідей, установок, цінностей, уявлень, норм і моделей діяння людей, національної ментальності та соціетальної психіки загалом. У підсумку критично-конструктивного переосмислення взаємозв'язку психіки і культури з позицій професійного методоло-

гування побудовано модель-конфігуратор пізнання психокультури, що структурно відображає об'єктивно існуючі взаємозв'язки між засадничими поняттями.

Ключові слова: *раціональна реконструкція науки, дослідницька програма, культурна психологія, психологічна культура, психокультура, ментальність, соціетальна психіка, вітакультурна парадигма, професійне методологування (А.В. Фурман), психіка, культура, життя, духовність, вітакультурний часопростір, психодуховний світ людини.*

АННОТАЦІЯ

Ревасевич Ірина Степановна.

Предметное поле психокультуры: *рациональная реконструкция теоретических представлений.*

Статья представляет исследование проблемы взаимодействия психики и культуры как “уникальных саморазвивающихся систем”. Для лучшего понимания особенностей становления *концепта-понятия психокультуры* осуществлена попытка построения рациональной реконструкции теоретических представлений о данном феномене как сложнейшей сфере общественной реальности в контексте витакультурной парадигмы (согласно концепции А.В. Фурмана). На основании предлагаемой мыслесхемы раскрывается и обосновывается преемственность движения-развития категории “психокультура” от культурной и кросс-культурной психологии (тезис) к психологической культуре (антитезис), которые логически интегрируются вследствие синтеза в бытийность психокультуры. Утверждается, что “психокультура” и “психологическая культура” неоправданно выделяются исследователями как взаимозаменяемые категориальные понятия и отождествляются с педагогической компетентностью и профессиональным совершенствованием личности. В рамках обозначенной проблемы наиболее методологически зрелой является философско-психологическая концепция А.В. Фурмана, в которой он рассматривает психокультуру как исторически обусловленную, динамичную, программно-духовную направленность большого или локализованного социума на тот или иной способ своей жизнеактивности (в формах поведения, деятельности, общения, поступка), которая обеспечивает выживание, воспроизведение и обновления психосоциальной витальности отдельных общностей и групп, прежде всего идей, установок, ценностей, представлений, норм и моделей действия людей, национальной ментальности и социетальной психики в целом. В итоге критически-конструктивного переосмысления взаимосвязи психики и культуры с позиций профессионального методологизирования построена модель-конфігуратор познания психокультуры, которая структурно отображает объективно существующие взаимосвязи между рассматриваемыми основополагающими понятиями.

Ключевые слова: *рациональная реконструкция науки, исследовательская программа, культурная психология, психологическая культура, психокультура, ментальность, социетальная психика, витакультурная парадигма, профессиональное методологизирование (А.В. Фурман), психика, культура, жизнь, духовность, витакультурное пространство, психодуховный мир человека.*

ANNOTATION

Revasevych Iryna.

Subject field of psycho-culture: *the rational reconstruction of theoretical ideas.*

The article presents a research of the problem of interaction of mind and culture as a “unique self-developing systems”. For the sake of a better understanding of peculiarities of becoming of concept-notion of psycho-culture is implemented an attempt to build a rational reconstruction of theoretical ideas about given phenomenon as a highly complex sphere of social reality in the context of vita-cultural paradigm (by the concept of A.V. Furman). Based on the proposed thought-scheme is disclosed and substantiated the succession of motion-development of the category “psycho-culture”: from cultural and cross-cultural psychology (thesis) to the psychological culture (antithesis) that is logically integrated as a result of synthesis into a life of psycho-culture. It is claimed that “psycho-culture” and “psychological culture” unreasonably are singled out by researches as interchangeable categorical concepts and identified with pedagogical competence and professional perfecting of the personality. In the framework of indicated problem the most methodologically mature arises philosophical-psychological concept of A. V. Furman, in which he considers psycho-culture as certain historically conditioned, dynamic, program-spiritual setting of a large or localized society in one or another way of their life activity (in the forms of behavior, activity, communication, commitment), which ensures the survival, reproduction and renewal psychosocial vitality of separate communities and groups very first ideas, settings, values, ideas, norms and models of people’s action, national mentality and societal psyche in general. As a result of critical-constructive rethinking of the relationship of psyche and culture from the standpoint of a professional methodologization had built model-configurator of cognition the psycho-culture that structurally reflects objectively existing relationships between fundamental concepts.

Keywords: *rational reconstruction of science, research program, cultural psychology, psychological culture, psycho-culture, mentality, societal psyche, vita-cultural paradigm, professional methodologization (A. V. Furman), psyche, culture, life, spirituality, vita-cultural time-space, psycho-spiritual human world.*

Надійшла до редакції 17.02.2017.